

BIULETYN

REGIONALNEGO OŚRODKA POLITYKI SPOŁECZNEJ

URZĄD MARSZAŁKOWSKI

WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

nr 1/2021

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

w numerze m. in.:

- ▶ „Bezpieczna przyszłość” – wsparcie Domów Pomocy Społecznej w czasie pandemii!
- ▶ Sejmik Województwa Świętokrzyskiego przyjął Strategię Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030
- ▶ CUS – wyższy poziom usług społecznych
- ▶ Podnosimy kompetencje kadr pomocy i integracji społecznej

SPIS TREŚCI

„Bezpieczna przyszłość” – wsparcie Domów Pomocy Społecznej w czasie pandemii!.....	4
Sejmik Województwa Świętokrzyskiego przyjął Strategię Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030.....	6
CUS – wyższy poziom usług społecznych.....	7
Europejski Fundusz Społeczny wsparciem dla rozwoju naszego regionu.....	8
Podnosimy kompetencje kadr pomocy i integracji społecznej.....	10
Świętokrzyski rynek pracy – czerwiec 2021 roku.....	10
Obradowała Świętokrzyska Rada Seniorów.....	12
Rozpoczęła się V Kadencja Świętokrzyskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.....	13
Wsparcie świętokrzyskich organizacji pozarządowych.....	14
Zakład Aktywności Zawodowej – szansą na rozwój zawodowy i społeczny niepełnosprawnych mieszkańców regionu.....	15
Ponad 2 miliony złotych dla świętokrzyskich placówek prowadzących rehabilitację dla osób niepełnosprawnych.....	16
Konferencja na temat wyrównywania życiowych szans osób z niepełnosprawnościami.....	17
Inicjatywy Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego.....	19
Ważny środowiskowy ośrodek pomocy - już otwarty!.....	20
Świętokrzyskie OHP – szansą dla młodych osób z trudnościami.....	20
Działania charytatywne dla kieleckiego Hospicjum.....	21
„Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19”.....	22
„Stop wirusowi! Zapobieganie rozprzestrzeniania się COVID-19 w województwie świętokrzyskim”.....	22
„Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”.....	24
„Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym”.....	26
„Liderzy Kooperacji”.....	27

Szanowni Państwo,

Mam ogromną przyjemność przekazać na Państwa ręce pierwsze w roku 2021 wydanie Biuletynu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Wydawnictwo jest przekątnikiem informacji pomiędzy samorządem województwa a samorządami lokalnymi, m.in. na temat: sytuacji społecznej w regionie, sytuacji na świętokrzyskim rynku pracy, podejmowanych i planowanych działaniach na szczeblu regionu w obszarze polityki społecznej oraz obecnego stanu wykorzystania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ostatni czas to okres szczególny ze względu na pandemię koronawirusa, która wpłynęła na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju i regionu. W obliczu pandemii musieliśmy zmienić dotychczas wypracowane schematy działań, przeorganizować się. Nasze zaangażowanie w dużej mierze skierowane było na walkę z pandemią. Rozpoczęto realizację dwóch dużych projektów o łącznej wartości blisko 58,3 mln złotych. Pierwszy to projekt pn. „Bezpieczna Przyszłość”, na który pozyskano środki z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój i które zostały skierowane na ograniczenie i łagodzenie skutków epidemii wywołanej koronawirusem, w tym zabezpieczenie mieszkańców oraz personelu przebywającego w domach pomocy społecznej. Kolejny realizowany, duży projekt to „Stop wirusowi”, finansowany ze środków pochodzących z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa pracy wśród personelu medycznego i pracowników szpitali oraz placówek wojewódzkich.

Pomimo ograniczeń związanych z sytuacją epidemiczną Zarząd Województwa Świętokrzyskiego inicjował liczne działania na rzecz mieszkańców regionu, zwłaszcza tych grup społecznych, które wymagają szczególnego wsparcia: seniorów, osób z niepełnosprawnościami, rodzin zastępczych, osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dużą rolę odegrało działanie organizacji pozarządowych, które są partnerem w kształtowaniu polityki społecznej w regionie.

Zarząd Województwa Świętokrzyskiego kreuje politykę społeczną we współpracy z przedstawicielami: Świętokrzyskiej Rady Seniorów, Świętokrzyskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych i Wojewódzkiej Rady Rynku Pracy.

Dziękując Państwu za dotychczasowe wsparcie, zapraszam do wspólnego dialogu nad dalszym rozwojem regionalnej polityki społecznej.

Renata Janik

**Wicemarszałek
Województwa Świętokrzyskiego**

Bezpieczna przyszłość – wsparcie Domów Pomocy Społecznej w czasie pandemii!

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach w związku z dynamicznie rozwijającą się sytuacją epidemiczną oraz koniecznością szybkiego reagowania przystąpił w 2020 roku do projektu uruchamianego w trybie nadzwyczajnym w zakresie wsparcia mieszkańców i personelu w Domach Pomocy Społecznej.

W czerwcu ubiegłego roku została podpisana umowa pomiędzy Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Województwem Świętokrzyskim – Urzędem Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego o dofinansowanie projektu grantowego pn. „Bezpieczna przyszłość” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020. Na realizację projektu pozyskano kwotę **20,7 miliona złotych**.

Celem projektu było ograniczenie i łagodzenie skutków epidemii wywołanej koronawirusem SARS-CoV-2, w tym zabezpieczenie mieszkańców oraz personelu przebywającego w domach pomocy społecznej.

opieki i wsparcia nad mieszkańcami DPS w związku z zagrożeniami wynikającymi z sytuacji epidemiologicznej;

- ▶ Zapewnienie tymczasowych miejsc do izolacji poza szpitalem dla mieszkańców domów pomocy społecznej;
- ▶ Zakup usług związanych z walką i przeciwdziałaniem COVID-19;
- ▶ Umożliwienie zmiany organizacji pracy w DPS;
- ▶ Zapewnienie miejsc pobytu wytchnieniowego poza budynkiem DPS dla pracowników domów pomocy społecznej.

Na przestrzeni 2020 i 2021 roku przeprowadzone zostały łącznie trzy nabory wniosków. W ramach pierwszego – w roku 2020 wsparciem zostały objęte 33 domy pomocy społecznej prowadzone przez samorządy powiatowe/gminne oraz organizacje pozarządowe na zlecenie samorządów lokalnych.

W ramach pierwszego naboru wnioskodawcy wykorzystali kwotę ponad 15,5 miliona złotych.

W związku z niesłabnącym zagrożeniem epidemicznym podjęto decyzję o przeprowadzeniu kolejnych naborów. Instytucja Pośrednicząca Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wyraziła zgodę na realizację w planowanych naborach następujących działań:

- ▶ Zakup środków ochrony indywidualnej oraz sprzętu i wyposażenia;
- ▶ Pokrycie kosztów dodatków do wynagrodzeń pracowników zatrudnionych przy sprawowaniu opieki i wsparcia nad mieszkańcami DPS w związku z zagrożeniami wynikającymi z sytuacji epidemiologicznej.

W wyniku przeprowadzonego drugiego naboru wniosków wsparciem zostało objętych 8 domów pomocy społecznej, które nie są prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego oraz na zlecenie organu jednostki samorządu terytorialnego. Kwota, jaką wydatkowali wnioskodawcy, w ramach drugiego naboru wyniosła 1,4 miliona złotych.

W ramach trzeciego naboru wniosków wsparciem objęto 33 domy pomocy społecznej prowadzone przez samorządy powiatowe/gminne oraz organizacje pozarządowe na zlecenie samorządów lokalnych, wnioskodawcy wydatkowali 3,5 miliona złotych.

W ramach przyznanych środków możliwe do realizacji były działania takie jak:

- ▶ Zakup środków ochrony indywidualnej oraz sprzętu i wyposażenia;
- ▶ Zakup i przeprowadzenie testów na COVID-19 dla pracowników domów pomocy społecznej;
- ▶ Pokrycie kosztów dodatków do wynagrodzeń pracowników zatrudnionych przy sprawowaniu

**W ramach projektu „Bezpieczna przyszłość”
wsparcie otrzymały:**

- ▶ DPS w Gnojnie;
- ▶ DPS w Zborowie;
- ▶ DPS w Mnichowie;
- ▶ DPS w Bejskach;
- ▶ DPS im. Jana Pawła II w Kielcach;
- ▶ DPS im. św. Brata Alberta w Kielcach;
- ▶ DPS im. prof. Antoniego Kępińskiego w Kielcach;
- ▶ DPS im. Florentyny Malskiej w Kielcach;
- ▶ DPS im. Jana i Marysieńki Sobieskich w Kielcach;
- ▶ Dom Pomocy Społecznej Polskiego Związku Niewidomych w Kielcach;
- ▶ DPS w Łagiewnikach;
- ▶ DPS w Zgórsku;
- ▶ DPS w Końskich;
- ▶ DPS w Rudzie Pilczyckiej;
- ▶ DPS w Zochcinku;
- ▶ DPS w Czachowie;
- ▶ DPS w Ożarowie;
- ▶ DPS przy ul. Grabowieckiej w Ostrowcu Świętokrzyskim;
- ▶ DPS na os. Słonecznym w Ostrowcu Świętokrzyskim;
- ▶ DPS w Pińczowie;
- ▶ DPS w Sandomierzu;
- ▶ DPS przy ul. Spornej w Skarżysku-Kamiennej;
- ▶ DPS przy ul. Ekonomii w Skarżysku-Kamiennej;
- ▶ DPS w Starachowicach;
- ▶ DPS im. Sue Ryder w Kałkowie-Godowie;
- ▶ DPS we Włoszczowie;
- ▶ DPS w Baćkowicach;
- ▶ DPS w Pęcławicach Górnych;
- ▶ DPS w Rudkach;
- ▶ DPS w Piekoszowie;
- ▶ DPS w Ratajach Słupskich;
- ▶ DPS w Pacanowie;
- ▶ DPS w Skwirzowej.
- ▶ DPS Zielone Niwy w Daleszycach;
- ▶ Dom Seniora im. Sue Ryder w Pierzchnicy;
- ▶ DPS „RELAX” w Brodach;
- ▶ Dom Seniora „NESTOR” w Kielcach;
- ▶ DPS w Świniarach;
- ▶ DPS „Helena” w Rudzie Strawczyńskiej;
- ▶ DPS Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Profilaktyka” w Osinach;
- ▶ DPS Stowarzyszenia „Wspierania Inicjatyw Charytatywnych im. Matki Teresy z Kalkuty” w Woli Czaryskiej.

Sejmik Województwa Świętokrzyskiego przyjął Strategię Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030

W dniu 27 maja 2021 r. Sejmik Województwa Świętokrzyskiego przyjął do realizacji Strategię Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030.

Dokument ten koresponduje z obszarami wsparcia uwzględnionymi w Strategii Rozwoju Województwa. Strategia jest swoistą mapą priorytetów oraz drogowskazem kierunków działań, które w ciągu najbliższej dekady będą podejmowane w ramach regionalnej polityki społecznej. Do osiągnięcia zakładanych celów strategicznych, tworzone będą warunki do tego, aby samorządy lokalne i instytucje polityki społecznej mogły w sposób efektywny wspierać mieszkańców regionu w szczególności wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ponadto zgodnie z zapisami dokumentu na szczeblu regionu podejmowane będą działania mające na celu koordynację systemu polityki społecznej, tworzenie przestrzeni do współpracy międzyinstytucjonalnej oraz międzysektorowej, a także promowanie i wdrażanie rozwiązań innowacyjnych.

Opracowany dokument zawiera:

- ▶ Diagnozę sytuacji społecznej;
- ▶ Prognozę zmian w zakresie objętym Strategią;
- ▶ Cele strategiczne oraz priorytetowe kierunki działań;
- ▶ Sposób realizacji Strategii, jej ram finansowych;
- ▶ Wskaźniki realizacji działań.

Na podstawie opracowanej diagnozy określono priorytetowe obszary oddziaływania Strategii oraz kluczowe grupy adresatów w perspektywie najbliższej dekady.

Cele Strategii skoncentrowane są wokół rozwoju usług społecznych, rozwoju infrastruktury społecznej, aktywnej integracji osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, rozwoju kapitału społecznego, a także rozwijaniu i unowocześnianiu regionalnego systemu polityki społecznej.

Adresatami Strategii są w szczególności: rodziny, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami – w tym osoby niesamodzielne, z zaburzeniami psychicznymi, osoby chorujące przewlekłe oraz ich opiekunowie, osoby z kręgu wysokiego ryzyka socjalnego, kadra pomocy i integracji społecznej.

Struktura Strategii oparta została na pięciu celach strategicznych odnoszących się do określonych w diagnozie kluczowych obszarów.

- ▶ **Cel strategiczny 1.** Powszechnie dostępne, wysokiej jakości usługi społeczne;
- ▶ **Cel strategiczny 2.** Dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura społeczna;
- ▶ **Cel strategiczny 3.** Aktywni mieszkańcy zaangażowani w rozwój lokalny;
- ▶ **Cel strategiczny 4.** Mieszkańcy regionu włączeni w główny nurt życia społeczno-gospodarczego;
- ▶ **Cel strategiczny 5.** Skoordynowany, innowacyjny, kooperatywny system polityki społecznej w regionie.

Strategia Polityki Społecznej jako dokument o charakterze regionalnym stanowi punkt odniesienia dla gminnych i powiatowych strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz programów lokalnych z obszaru polityki społecznej opracowywanych i realizowanych przez samorządy lokalne.

Dokument Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030 opracowany został przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przy wsparciu eksperckim Instytutu Badawczego IPC z Wrocławia oraz konsultacji naukowej z prof. dr. hab. Przemysławem Wołczykiem z Katedry Zarządzania Strategicznego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

CUS – wyższy poziom usług społecznych

Prof. dr hab. Marek Rymśa – doradca Prezydenta RP

Dzięki inicjatywie ustawodawczej Prezydenta RP Andrzeja Dudy od 1 stycznia 2020 roku na poziomie lokalnym można tworzyć struktury koordynujące i integrujące usługi społeczne – centra usług społecznych. CUS to nowa jednostka organizacyjna gminy i nowa instytucja lokalnej polityki społecznej. Służyć ma rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. CUS ma być miejscem, w którym każdy mieszkaniec, bez względu na dochód i sytuację społeczną, otrzyma wsparcie. Pierwsze Centrum Usług Społecznych na terenie województwa świętokrzyskiego powstało w Starachowicach.

Misją samorządu województwa, jest prowadzenie działań z zakresu regionalnej polityki społecznej, obejmujących między innymi inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego aktywnie włączył się w proces wspierania lokalnych zintegrowanych systemów usług społecznych koordynowanych przez CUS. Podczas spotkania organizowanego przez ROPS w Kielcach z przedstawicielami samorządów lokalnych z województwa świętokrzyskiego prof. dr hab. Marek

Rymśa – doradca Prezydenta RP, współtwórca ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – przybliżył ideę i założenia dotyczące tworzenia oraz funkcjonowania Centrów Usług Społecznych.

Fundamentalnym warunkiem prawidłowego funkcjonowania tych innowacyjnych jednostek jest kompleksowe przygotowanie kadr pomocy społecznej zaangażowanych w ich tworzenie. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizuje cykl szkoleń dla obecnych oraz przyszłych pracowników Centrów Usług Społecznych z zakresu zarządzania i organizacji usług społecznych, opracowywania

i realizacji indywidualnych planów usług społecznych oraz organizacji społeczności lokalnej. Z udziału w bezpłatnych szkoleniach skorzystać może nawet 120 pracowników jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego województwa świętokrzyskiego, w szczególności nowo powstałych oraz tworzących się centrów usług społecznych, a także ośrodków pomocy społecznej. Szkolenia będą realizowane we współpracy z warszawską Uczelnią Korczaka, posiadającą zespół naukowców, badaczy, praktyków, którzy od wielu lat zajmują się problematyką usług społecznych.

Europejski Fundusz Społeczny wsparciem dla rozwoju naszego regionu

Wicemarszałek Województwa Świętokrzyskiego

Renata Janik:

- Region świętokrzyski należy do tych województw w Polsce, które mierzą się z największymi wyzwaniami w sferze społecznej. To z jednej strony starzenie się społeczeństwa, a z drugiej utrudniony dostęp do usług opiekuńczych. To bezrobocie przekraczające średnią krajową, a jednocześnie niska liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje. To malejąca liczba mieszkańców regionu i wciąż niedostateczne wsparcie dla młodych rodziców, którzy chcieliby skorzystać z profesjonalnej opieki dla swoich dzieci. Dzięki funduszom europejskim mamy realny wpływ na łagodzenie istotnych problemów społecznych naszego regionu. Efekty, osiągnięte w latach 2014-2020, będziemy wzmacniać dzięki funduszom dostępnym w perspektywie 2021-2027. Te pieniądze pozwolą nam także odpowiedzieć na nowe lub pomijane wcześniej wyzwania, jak na przykład kwestie dobrostanu psychicznego dzieci i młodzieży czy wykluczenie cyfrowe części mieszkańców naszego regionu.

2021 – 2027:

**Województwo Świętokrzyskie
na tle kraju**

W nowej unijnej perspektywie finansowej Województwo Świętokrzyskie uzyskało relatywnie większe wsparcie, niż wynikałoby to wprost z udziału w ogólnej liczbie ludności lub udziału w krajowym PKB: w regionie mieszka 1,22 mln osób, tj. 3,2% ogółu ludności Polski, a tworzymy ok. 2,3% krajowego PKB. Aktualnie zaś możemy liczyć na 1 mld 403 mln euro na realizację programu Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021-2027 (w tym 350,7 mln euro na projekty „miękkie”). Ta kwota stanowi 4,9 % całej puli krajowej (blisko 28,4 mld euro), przeznaczonej na programy regionalne polskich województw w nowej perspektywie.

W latach 2014 - 2020 Województwo Świętokrzyskie miało do dyspozycji kwotę 1 mld 360 mln euro na realizację Regionalnego Programu Operacyjnego, co stanowiło 4,4 % całej puli krajowej (31 mld euro). Obecne „rozdanie” funduszy unijnych jest więc dla nas korzystne – dostajemy więcej środków niż poprzednio, mimo iż pula krajowa na programy regionalne na lata 2021-2027 jest niższa od tej na lata 2014-2020.

EFS na plus

Zdrowie, edukacja, usługi społeczne oraz rynek pracy – to tych obszarów dotyczą projekty „miękkie” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego, finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. W latach 2014 – 2020 skorzystało z nich ponad ćwierć miliona osób! Przed nami kolejna unijna perspektywa finansowa, zaś w tworzonej aktualnie programie „Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021-2027” na projekty EFS otrzymamy jeszcze więcej euro niż w kończącym się powoli RPO WŚ 2014-2020.

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020 na projekty „miękkie” zarezerwowano łącznie 333 mln euro z EFS (to około 1 mld 450 mln zł). Formalny finisz programu to dobry moment na podsumowania. – W zasadzie wszystkie dostępne środki zostały rozdysponowane, trafiły do ponad 1200 projektów dotyczących różnych zagadnień ze sfer zdrowia, edukacji, spraw społecznych oraz rynku pracy. Za szczególnie satysfakcjonujące można uznać ostatnie dwa i pół roku. To efekty wprowadzonych w I kwartale 2019 r. zmian w systemie wdrażania funduszy unijnych przez Urząd Marszałkowski. Modyfikacje były potrzebne, bo rok 2018 zamykaliśmy jako „województwo – maruder” na tle pozostałych polskich regionów,

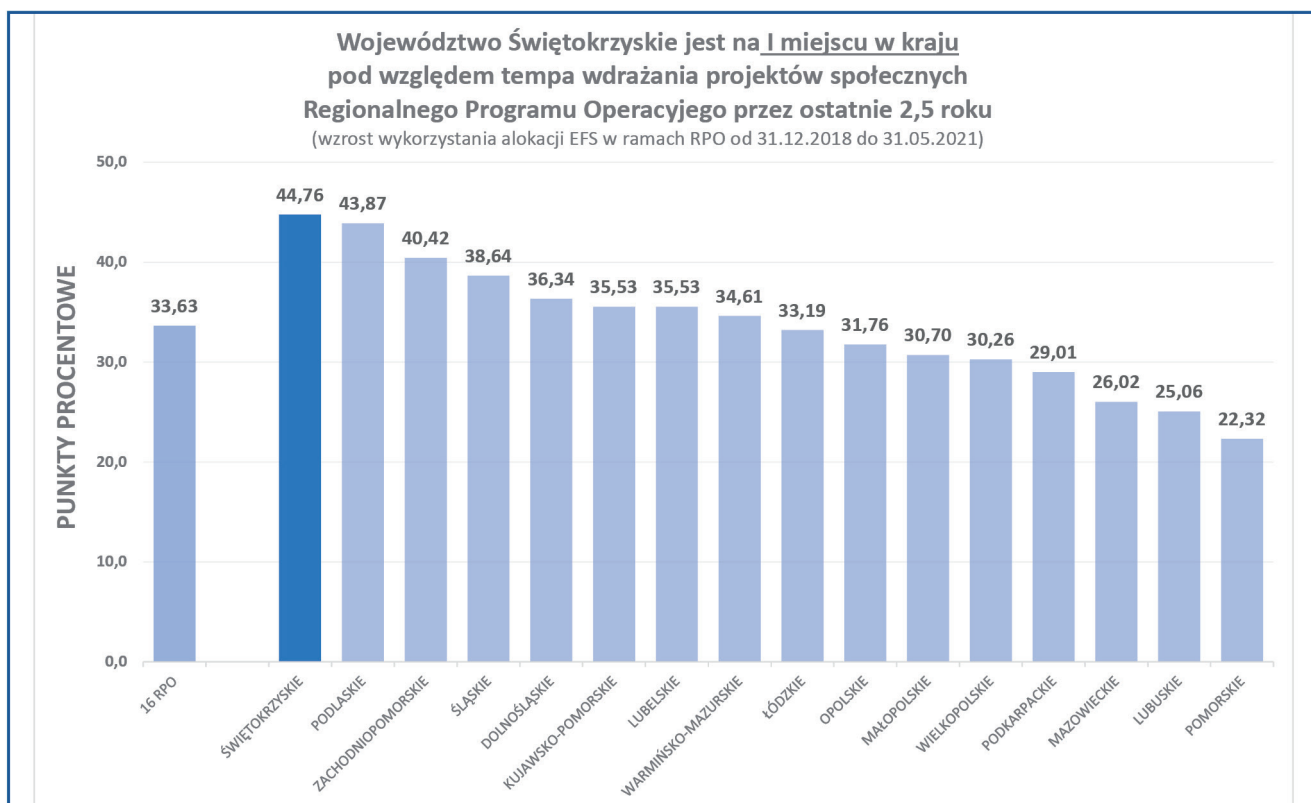
zarówno jeśli chodzi o tempo jak i poziom wykorzystania środków z EFS. A obecnie jesteśmy w czołówkach obu rankingów. Jednak to nie wyniki finansowe programu są najważniejsze, ale efekty odczuwane przez mieszkańców. Specyfika projektów „miękkich” sprawia, że trudno je porównywać, ponieważ są „szyte na miarę” – jeden może np. dotyczyć uruchomienia małego żłobka na obszarach wiejskich, drugi utworzenia kilku świetlic środowiskowych i wspierania rodzin, a jeszcze kolejny może zakładać prowadzenie badań profilaktycznych na dużą skalę. Patrząc jednak znowu na liczby, w kończącej się perspektywie najwięcej – bo blisko 700 – było projektów edukacyjnych. A największe efekty, bo liczone w dziesiątkach tysięcy uczestników, przynosiły projekty dotyczące profilaktyki zdrowotnej.

W latach 2021-2027 na dofinansowanie projektów społecznych w regionie świętokrzyskim przeznaczone będzie 350,7 mln euro z EFS+ (takim skrótem określany jest w nowej perspektywie Europejski Fundusz Społeczny). - To o 17,7 mln euro więcej niż w kończącym się RPO – wyjaśnia Dyrektorka Katarzyna Kubicka. - Cele, na jakie planujemy przeznaczyć te pieniądze, są zbliżone do tych z kończącej się perspektywy 2014 – 2020. To wynika z diagnozy sytuacji społecznej regionu. Ale

szkolenia dla pielęgniarek i techników medycznych oraz dla osób, które wykonują zawody „niemedyczne”, ale potrzebne do funkcjonowania szpitali czy przychodni.

W nadchodzących latach projekty edukacyjne pozwolą na dalsze rozwijanie opieki przedszkolnej, podnoszenie kwalifikacji nauczycieli, wspieranie edukacji ogólnokształcącej i zawodowej oraz edukacji osób dorosłych. Jedną z nowości będzie natomiast wzmocnienie roli szkół w profilaktyce problemów psychologicznych dzieci. W planach jest m.in.: zatrudnianie i szkolenia dla pedagogów i psychologów dziecięcych, prowadzenie terapii dla uczniów oraz warsztaty i doradztwo dla rodziców.

W projektach społecznych w dalszym ciągu będzie można m.in. aktywizować osoby długotrwale bezrobotne, o niskich kwalifikacjach i niewielkiej motywacji do pracy. Wspierane będą także rodziny przeżywające trudności wychowawcze oraz rodziny zastępcze. Seniorzy skorzystają z projektów zapewniających przyjazną opiekę i wsparcie medyczne w domach lub niewielkich placówkach. Planowane nowości to – skierowane do młodzieży – szeroko zakrojone programy wykrywania i rehabilitacji wad postawy oraz zwalczania nadwagi i otyłości.

oprócz kontynuacji dotychczasowych działań pojawią się też nowe kierunki. Na przykład w sferze zdrowia myślimy o kontynuacji projektów, dotyczących chorób zawodowych oraz o szeroko zakrojonych programach badań profilaktycznych, dotyczących chorób cywilizacyjnych. Planowaną nowością będzie wsparcie kadr placówek medycznych w regionie, chodzi m.in. o

W nowej perspektywie fundusze pozwolą na wspieranie osób pracujących, które chcą rozwijać kwalifikacje zawodowe oraz na kompleksową pomoc dla osób bezrobotnych, które będą chciały się przekwalifikować, by znaleźć pracę lub otworzyć własną firmę.

Podnosimy kompetencje kadr pomocy i integracji społecznej

Pomimo trudnej sytuacji epidemicznej i ograniczeń z nią związanych Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach realizuje szkolenia dla kadr pomocy i integracji społecznej. ROPS od stycznia 2020 realizuje projekt pn. „Kompetencje Plus”. Projekt realizowany jest w partnerstwie z ROPS Rzeszów. Środki na realizację projektu pozyskano z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Całkowita wartość projektu wynosi **465 195,00 złotych**.

Celem projektu jest doskonalenie kompetencji kluczowych pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej z zakresu nowych rozwiązań organizacyjnych w pomocy społecznej, wprowadzonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz ze zmian wprowadzonych w innych ustawach dotyczących obszaru pomocy i integracji społecznej, mających istotny wpływ na wykonywanie zadań.

W roku 2020 zostało przeszkolonych 335 pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Świętokrzyski rynek pracy – czerwiec 2021 roku

Pozytywne sygnały docierają ze świętokrzyskiego rynku pracy – spada poziom bezrobocia i rośnie liczba ofert pracy. Dane na koniec czerwca bieżącego roku potwierdzają utrzymujący się **spadek liczby bezrobotnych – w stosunku do maja o kolejne 1 322 osoby**. Bezrobocie zmniejszyło się we wszystkich

powiatach, poza miastem Kielce, gdzie przybyło 41 bezrobotnych. Szacowana stopa bezrobocia w naszym regionie, wg stanu na koniec czerwca, wynosi **7,9%**. Oznacza to spadek stopy bezrobocia o 0,3 punktu proc. w porównaniu do poprzedniego miesiąca.

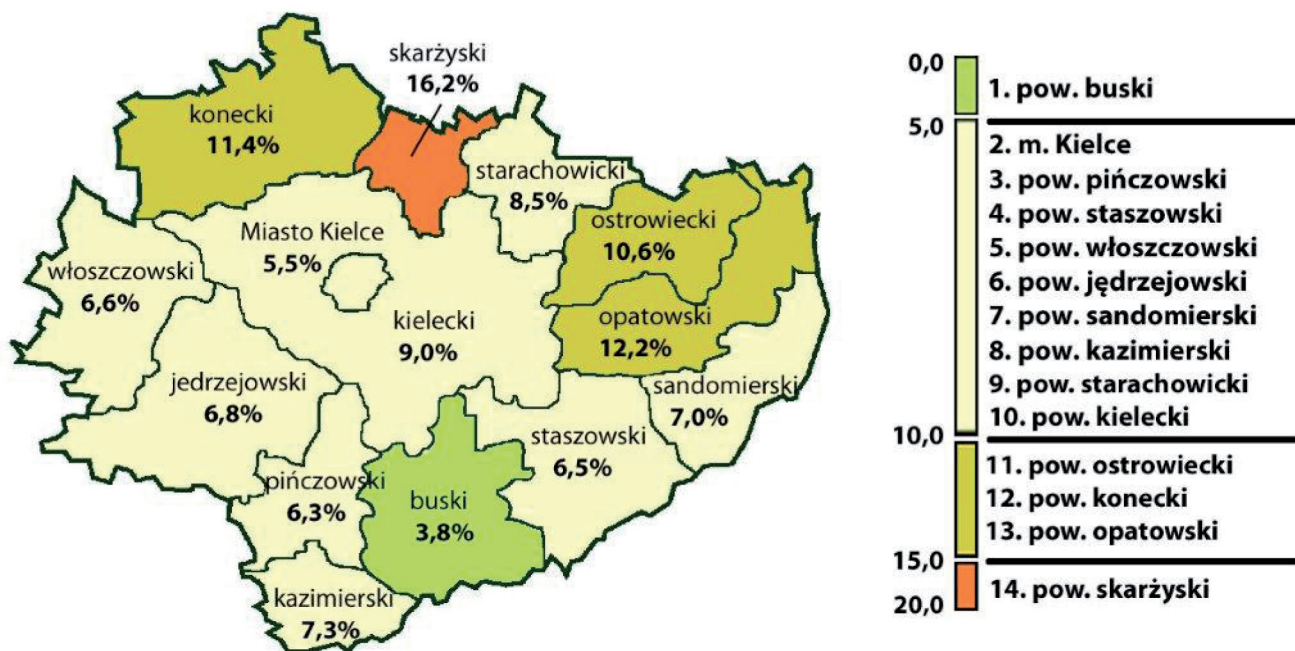
Nie zmienia się również tzw. geografia bezrobocia – najwyższe bezrobocie od lat utrzymuje się w powiecie skarżyskim (stopa na koniec maja br. wyniosła 16,3%), a także opatowskim i koneckim. Najniższe wskaźniki notuje powiat buski, miasto Kielce oraz powiat pińczowski.

Istotnych informacji o kondycji rynku pracy dostarczają porównania w horyzoncie rocznym. Czerwiec był trzecim z kolei miesiącem, w którym poziom bezrobocia był niższy niż w 2020 roku. Mamy obecnie w rejestrach **41 832 osoby bezrobotne** – to o blisko 4 tysiące mniej, niż w tym samym czasie ubiegłego roku. Z kolei stopa bezrobocia od dwóch miesięcy kształtuje się poniżej poziomu sprzed roku (w końcu czerwca 2021 r. była niższa o 0,7 punktu proc.).

Struktura ofert zatrudnienia odpowiada profilowi gospodarczemu naszego regionu. Najczęściej poszukiwani są robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy – blisko 1/4 ofert kierowana jest do tych grup zawodowych. Duże zapotrzebowanie dotyczy również pracowników sektora usług i sprzedawców, których poszukuje m.in. branża handlowa, gastronomiczna i hotelarska. Wciąż poszukiwani są kierowcy w transporcie towarów i osób, jak również pracownicy wykonujący tzw. prace proste (w tej grupie odnotowano najwyższy wzrost zapotrzebowania w porównaniu do I półrocza 2020 r.).

Dużą popularnością cieszy się oferta aktywizacyjna publicznych służb zatrudnienia, kierowana do bezrobotnych mieszkańców regionu. W I półroczu

Zróżnicowanie stopy bezrobocia w woj. świętokrzyskim Stan w dniu 30 czerwca 2021 r.

Województwo - 7,9 %
Kraj - 5,9 %

Wyraźnie widać, że gospodarka nadrabia straty poniesione wskutek pandemii COVID-19. Potwierdzają to dane ilustrujące liczbę ofert pracy, zgłaszanych do miejskiego i powiatowych urzędów pracy. **W I półroczu tego roku pracodawcy zgłosili 14 119 ofert, czyli o 3,9 tys. więcej, niż w I półroczu roku ubiegłego** – to znaczący wzrost, wynoszący blisko 38%. Pracowników poszukuje przede wszystkim branża handlowa i gastronomiczna, przetwórstwo przemysłowe, transport i usługi.

bieżącego roku Miejski i Powiatowe Urzędy Pracy objęły wsparciem 7 900 osób – to o 2 600 więcej, niż przed rokiem. Najwięcej osób bezrobotnych podjęło staż (3 701), prace interwencyjne (1 100) oraz szkolenia zawodowe (647 osób). Własną działalność gospodarczą, dzięki dotacjom otrzymanym z urzędu pracy, rozpoczęło 634 bezrobotnych, a kolejne 432 osoby podjęły zatrudnienie u pracodawców, którzy otrzymali refundację kosztów wyposażenia/doposażenia stanowisk pracy dla zatrudnianych bezrobotnych.

Obradowała Świętokrzyska Rada Seniorów

16 członków – zarówno osób niezrzeszonych, jak i przedstawicieli instytucji oraz organizacji skupiających i działających na rzecz seniorów liczy Świętokrzyska Rada Seniorów powołana na kadencję 2020-2025. W dniu 10 czerwca br. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego odbyło się pierwsze, po dłuższej przerwie spowodowanej sytuacją pandemiczną, posiedzenie Rady w trybie stacjonarnym. Gościem spotkania była wicemarszałek Renata Janik.

Podczas obrad Rady zebrani omówili sytuację zdrowotną seniorów po pandemii w powiatach reprezentowanych przez członków Rady i przebieg szczepień seniorów. Dyskutowali na temat aktywności,

nowych możliwości finansowych i perspektyw w działalności na rzecz seniorów. Opracowali także apel do seniorów o zgłaszanie się na szczepienia przeciw COVID-19.

Świętokrzyska Rada Seniorów jest organem o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym działającym na rzecz wzmocnienia i rozwoju regionalnej polityki senioralnej przy Marszałku Województwa. Reprezentuje środowiska osób starszych w zakresie polityki senioralnej na poziomie regionalnym. W Świętokrzyskiej Radzie Seniorów każdy powiat ma swoich reprezentantów.

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego wspiera działania na rzecz seniorów

W 2021 roku w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadania pn. „Dofinansowanie działań mających na celu poprawę sprawności fizycznej i intelektualnej ludzi starszych w różnych sferach życia” Zarząd Województwa Świętokrzyskiego przyznał dofinansowanie dla 18 projektów. Ponadto w ramach trybu pozakonkursowego dofinansowane zostały 4 projekty skierowane do osób starszych. Łącznie na realizację zadań na rzecz seniorów przyznana została kwota w wysokości 237 300,00 złotych.

Zadania zlecone dla organizacji pozarządowych przez Samorząd Województwa Świętokrzyskiego posiadają szeroki wachlarz form pomocy dla osób starszych z terenu województwa świętokrzyskiego. W ramach

zadań zaplanowane zostały działania mające na celu poprawę sprawności fizycznej jak i intelektualnej osób w wieku senioralnym. Wśród aktywności przeznaczonych dla seniorów w ramach zleconych zadań dla organizacji pozarządowych zaplanowane zostały m.in. zajęcia: ruchowe z elementami fitnessu i tańca, spacerzy nordic walking, aqua aerobik, pilates czy też joga. Ponadto zorganizowane będą zajęcia z fizjoterapii oraz warsztaty z psychologiem, które w znacznym stopniu wpłyną na poprawę życia osób starszych. Dodatkowo w ramach zleconych zadań organizowane będą wycieczki krajoznawcze na terenie województwa świętokrzyskiego oraz spotkania integracyjne i międzypokoleniowe, dzięki którym osoby starsze będą mogły poczuć się integralną częścią społeczności.

Rozpoczęła się V Kadencja Świętokrzyskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego

Świętokrzyska Rada Działalności Pożytku Publicznego powstała w 2010 roku. Rada jest organem konsultacyjnym, opiniodawczym, doradczym i inicjatywnym Samorządu Województwa Świętokrzyskiego w zakresie działalności organizacji pozarządowych, a jej kadencja trwa 3 lata. W bieżącym roku odbyło się inauguracyjne posiedzenie V kadencji ŚRDPP.

Skład V Kadencji Świętokrzyskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego na lata 2021-2024 przedstawia się następująco:

- ▶ Marek Bogusławski – Radny Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego;
- ▶ Agnieszka Buras – Radna Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego;
- ▶ Damian Gad – przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego;
- ▶ Piotr Kisiel – przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego;
- ▶ Magdalena Kusztal – przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego;
- ▶ Marcin Bęben – Dyrektor Generalny Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego;
- ▶ Ks. Krzysztof Banasik – Caritas Diecezji Kieleckiej;
- ▶ Karolina Kasprzycka – Stowarzyszenie „Świętokrzyskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe” w Kielcach;
- ▶ Paweł Kwietniewski – Futurski – Fundacja im. Stefana Artwińskiego w Kielcach;
- ▶ Paulina Papka – Krajowe Towarzystwo Autyzmu Oddział w Kielcach;
- ▶ Tomasz Rejmer – Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Kielecka;
- ▶ Tomasz Tkaczyk – Stowarzyszenie „Patriotyczne” w Kielcach.

Rada składa się z 12 osób. Tworzy ją grono ekspertów reprezentujących różne środowiska, którzy na co dzień współpracują z organizacjami pozarządowymi. Taki skład Rady gwarantuje rzetelność w konsultacjach uchwał prawa miejscowego oraz wymianę doświadczeń i opinii. W dniu 7 czerwca br. Andrzej Bętkowski Marszałek Województwa Świętokrzyskiego oraz Renta Janik Wicemarszałek Województwa Świętokrzyskiego złożyli podziękowania Członkom IV Kadencji ŚRDPP, oraz wręczyli powołania Radnym V Kadencji.

Na posiedzeniu inauguracyjnym członkowie V Kadencji ŚRDPP ukonstytuowali się i wybrali ze swojego gremium prezydium Rady. Przewodniczącym został Damian Gad, funkcję wiceprzewodniczących objęli ks. Krzysztof Banasik oraz Piotr Kisiel, sekretarzem została Paulina Papka.

Wsparcie świętokrzyskich organizacji pozarządowych

W pierwszym półroczu 2021 r. został uchwalony Program Współpracy Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z Organizacjami Pozarządowymi na 2021 rok. Zgodnie z założeniami Programu Zarząd Województwa Świętokrzyskiego ogłosił otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych.

Tematyka priorytetowych zadań publicznych realizowanych w 2021 r. prezentuje się następująco:

- ▶ Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych – 100 tysięcy złotych;
- ▶ Pomoc społeczna – 350 tysięcy złotych;
- ▶ Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych – 140 tysięcy złotych;
- ▶ Przeciwdziałanie przemocy – 100 tysięcy złotych;
- ▶ Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych – 350 tysięcy złotych;
- ▶ Ekonomia społeczna – 40 tysięcy złotych;
- ▶ Przeciwdziałanie narkomanii – 127 tysięcy złotych;
- ▶ Ochrona i promocja zdrowia – 335 tysięcy złotych;
- ▶ Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej – 2,4 mln złotych;
- ▶ Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie – 200 tysięcy złotych;
- ▶ Turystyka i krajoznawstwo – 300 tysięcy złotych;
- ▶ Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego – kwota 450 tysięcy złotych.

Łączna wartość środków w 2021 roku przeznaczona na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe wynosi łącznie 4 892 000 złotych. Dzięki wsparciu Samorządu Województwa Świętokrzyskiego organizacje pozarządowe mogą realizować szereg zadań publicznych dotyczących ważnych aspektów życia społecznego.

Zakład Aktywności Zawodowej – szansą na rozwój zawodowy i społeczny niepełnosprawnych mieszkańców regionu

W grudniu 2020 roku swoją działalność rozpoczęły dwa Zakłady Aktywności Zawodowej, w Kielcach i w Sandomierzu. Organizatorem Zakładu w Kielcach jest Fundacja „Gramy z Tobą”. Natomiast starania o utworzenie ZAZ-u w Sandomierzu podjął Caritas Diecezji Sandomierskiej. Dzięki nowopowstałym placówkom w 2020 roku 64 osób zamieszkujących region świętokrzyski znalazło zatrudnienie, w tym aż 49 osób posiadających znaczny bądź umiarkowany stopień niepełnosprawności.

Dzięki funkcjonowaniu Zakładów osoby zagrożone wykluczeniem społecznym mają zapewnioną pracę, terapię oraz specjalistyczną opiekę medyczną i rehabilitacyjną. Osoby z niepełnosprawnościami zyskują szansę na aktywne życie społeczne i zawodowe.

Mieszkańcy z niepełnosprawnościami zostaną przygotowani do podjęcia pracy na otwartym rynku, będą mogli nabyć umiejętność samodyscypliny i samodzielności zawodowej, która przyniesie efekty w późniejszych etapach życia zawodowego oraz osobistego.

Świętokrzyskie ZAZ-y zostały utworzone dzięki zaangażowaniu środków pochodzących z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji Samorządu Województwa, środków pochodzących bezpośrednio z budżetu Województwa Świętokrzyskiego oraz środków własnych Organizatora. Łączna kwota środków przeznaczonych na utworzenie oraz działanie Zakładów w 2020 r. wyniosła ponad 1,8 mln złotych.

W województwie świętokrzyskim działa obecnie 6 placówek w: Stywku, Końskich, Sandomierzu oraz trzy Zakłady w Kielcach, w których łącznie aż 258 osób z niepełnosprawnościami ma zapewnioną aktywizację zawodową i społeczną.

21 lipca br. marszałek Andrzej Bętkowski, wicemarszałek Renata Janik oraz przedstawiciele

Otwarcie Zakładu Aktywności Zawodowej – „Manufaktura Pietraszki” w Kielcach.

Otwarcie Zakładu Aktywności Zawodowej w Sandomierzu.

Zakładu Doskonalenia Zawodowego podpisali umowę na utworzenie nowego Zakładu Aktywności Zawodowej zatrudniającego osoby z niepełnosprawnościami w Chmielniku. Łączna wartość środków przeznaczonych na tę inwestycję wyniesie ponad 1,2 mln złotych. Pomimo pandemii będzie to już trzeci Zakład, który zostanie uruchomiony w regionie w okresie ostatnich 2 lat.

Podpisanie umowy na utworzenie i działanie Zakładu Aktywności Zawodowej w Chmielniku.

Ponad 2 miliony złotych dla świętokrzyskich placówek prowadzących rehabilitację dla osób niepełnosprawnych

Dziesięć placówek w województwie świętokrzyskim, w których na co dzień prowadzona jest rehabilitacja osób z niepełnosprawnościami, uzyskało wsparcie finansowe umożliwiające remont, adaptację bądź modernizację obiektów.

Środki w wysokości ponad 2 miliony złotych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji Samorządu Województwa Świętokrzyskiego zostaną wykorzystane przez ośmiu beneficjentów:

- ▶ Miasto i Gmina Zawichost – przyznane środki tj. 25 tysięcy złotych przeznaczy na budowę pochylni przeznaczonej dla osób niepełnosprawnych;
- ▶ Gmina Skalmierz – 58 tysięcy złotych przeznaczy na montaż zewnętrznej platformy dla osób niepełnosprawnych przy budynku Ośrodka Zdrowia w Skalmierzu;
- ▶ Caritas Diecezji Kieleckiej – montaż windy oraz przystosowanie ciągów komunikacyjnych w schronisku i placówce opieki całodobowej w Morawianach, oraz adaptacja świetlicy dla seniorów i mieszkań wspieranych dla osób niepełnosprawnych w Czyżowicach i w Domu dla Niepełnosprawnych w Piekoszowie na łączną kwotę 542 tysięcy złotych;
- ▶ Dom Pomocy Społecznej w Sobowie – 230 tysięcy złotych wykorzysta na przystosowanie ciągów komunikacyjnych oraz łazienek do korzystania przez osoby niepełnosprawne w DPS w Sobowie;
- ▶ Fundacja „Dom Seniora im. Sue Ryder” w Pierzchnicy – środki w kwocie 58 tysięcy złotych przekaże na pokrycie kosztów przebudowy Domu Seniora;
- ▶ Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Bożego Św. Wincentego a Paulo Prowincji Warszawskiej – 582 tysiące złotych rozdysonuje na rozbudowę i przebudowę DPS w Kurozwękach;
- ▶ Gmina Bogoria – w DPS w Pęcławicach Górnych zostanie wykonany szyb windy oraz zostanie wymieniony zespół prądowłczy, przebudowa ta zostanie dofinansowana w wysokości 198 tysięcy złotych;
- ▶ Szpital Powiatowy we Włoszczowie – otrzyma niepełna 400 tysięcy złotych na modernizację i przebudowę budynku Zespołu Opieki Zdrowotnej z przeznaczeniem na działalność rehabilitacyjną.

Przekazane wsparcie finansowe pozwoli w głównej mierze na przystosowanie pomieszczeń do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co w konsekwencji zniweluje utrudnienia architektoniczne.

Konferencja na temat wyrównywania życiowych szans osób z niepełnosprawnościami

9 czerwca w Wojewódzkim Domu Kultury w Kielcach odbyła się konferencja regionalna pn. „Dostępność na serio autentyczne niwelowanie skutków niepełnosprawności w dążeniu do wyrównywania życiowych szans”, którego organizatorami byli Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego oraz Fundacja „Szansa dla Niewidomych Tyflopunkt Kielce”.

Konferencja odbyła się w ramach XIX edycji konferencji „REHA FOR THE BLIND IN POLAND 2021 - ŚWIATOWE SPOTKANIE NIEWIDOMYCH, SŁABOWIDZĄCYCH I ICH BLISKICH”. Konferencja adresowana była do Koordynatorów ds. dostępności z województwa świętokrzyskiego oraz do osób decyzyjnych dbających o szeroko pojętą dostępność. Patronat honorowy objął Marszałek Województwa Świętokrzyskiego Andrzej Bętkowski natomiast ambasadorem wydarzenia była Wicemarszałek Renta Janik.

Ponad 100 osób biorących udział w konferencji, zarówno w formie online jak i stacjonarnej, miało okazję wysłuchać wystąpień prelegentów, którzy na co dzień podejmują działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy konferencji zostali zaznajomieni

z prawnymi aspektami dostępności cyfrowej, architektonicznej i informacyjnej oraz zapoznali się z działaniami podejmowanymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami w regionie.

Głównym celem konferencji było zmotywowanie koordynatorów ds. dostępności do podejmowania działań na rzecz poprawy dostępności placówek publicznych, w których na co dzień pracują na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Podczas konferencji uhonorowano laureatów regionalnego etapu konkursu „IDOL” Fundacji „Szansa dla Niewidomych”. Pierwsze miejsce w kategorii „Urząd Otwarty dla Niewidomych” zajął Pierwszy Urząd Skarbowy w Kielcach, drugie miejsce Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego. Wyróżnienie odebrała wicemarszałek Renata Janik.

Drugim etapem wydarzenia regionalnego był „Piknik Integracyjny”, który odbył się 12 czerwca br. przy Muszli Koncertowej Kieleckiego Parku Miejskiego. Podczas Pikniku oprócz licznych występów artystycznych, pojawiły się również stoiska promujące świat otwarty dla osób niewidomych oraz wystawy potraw regionalnych.

Wydarzenia te cieszyły się ogromnym zainteresowaniem wśród mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

„Kiedy czyjeś szczęście
staje się Twoim szczęściem,
to jest miłość”

L. D. R

ZOSTAŃ RODZICEM ADOPCYJNYM

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny

al. IX Wieków Kielc 4, 25-516 Kielce

tel. 41/248 17 00, fax: 41/362 61 89, e-mail: soa@sejmik.kielce.pl

Inicjatywy Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego

Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny funkcjonujący w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ostatnim czasie mimo pandemii COVID-19 działa prężnie, realizując swoje zadania. W pierwszym półroczu 2021 roku odbyły się trzy edycje szkolenia „PRIDE”, przygotowujące osoby zainteresowane przysposobieniem dziecka do roli rodziców adopcyjnych.

Kontynuowane jest poradnictwo psychologiczno-terapeutyczne dla osób w trudnej sytuacji życiowej. Pracownicy ośrodka pełnią dyżury telefoniczne od poniedziałku do piątku w godzinach 9:00-14:00.

W ośrodku stale odbywa się terapia integracji sensorycznej, z której korzysta wiele dzieci adopcyjnych. W trakcie obostrzeń związanych z pandemią terapeuta przekazywał szczegółowo rozpisany program pracy do realizacji pod opieką rodziców w domach. Ośrodek oferuje nowe zajęcia dla dzieci przysposobionych, mające na celu stymulację ogólnorozwojową, które cieszą się zainteresowaniem.

Psychoterapeuci nieustannie prowadzą terapie małżeńskie i indywidualne z osobami dorosłymi oraz z dziećmi. Sesje te odbywają się w zależności od aktualnej sytuacji epidemiologicznej zarówno w formie osobistych spotkań, jak i on-line, dzięki udostępnionej przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego platformie komputerowej.

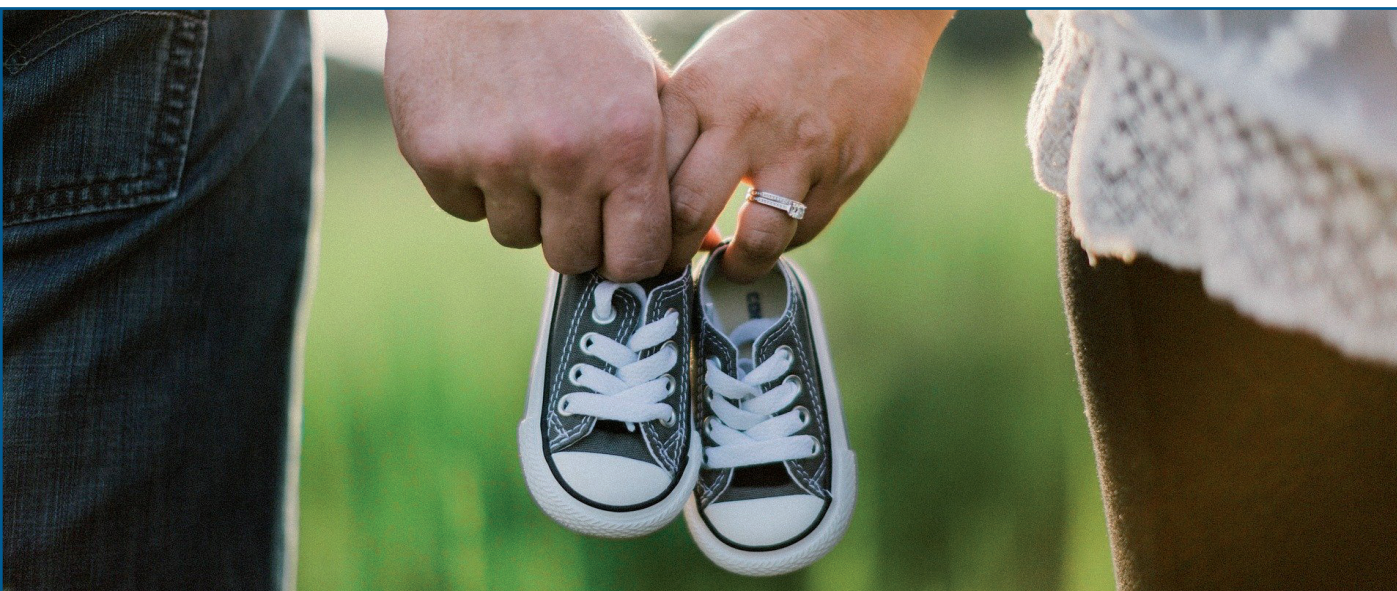
Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny w czasie ostatniego roku znalazł nowy dom dla 57 dzieci.

W okresie przedświątecznym Renata Janik Wicemarszałek Województwa Świętokrzyskiego wraz z Elżbietą Korus – Dyrektorką Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej i Beatą Wieczorek – Dyrektorką Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego przekazały dzieciom będącym pod opieką ośrodka paczki z prezentami pod choinkę.

W czerwcu br. ośrodek zorganizował „Dzień Otwarty” dla zainteresowanych procesem adopcji dziecka. Psycholodzy, pedagodzy oraz psychoterapeuci Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego udzielali porad i konsultacji. Odwiedzający ośrodek mogli uzyskać informacje związane z procesem przygotowania się do pełnienia roli rodzica adopcyjnego oraz formami wsparcia dostępnymi już po przysposobieniu dziecka. Rodziny adopcyjne miały możliwość podzielenia się swoimi doświadczeniami związanymi z rodzicielstwem i skonsultowania stosowanych przez siebie strategii wychowawczych z opiniami specjalistów.

W wyemitowanym materiale telewizyjnym „Z miłości do dziecka” wystąpiła rodzina adopcyjna, dzieląc się z widzami swoimi emocjami i refleksjami dotyczącymi drogi, jaką przebyli, by stać się rodzicami.

Ważny środowiskowy ośrodek pomocy – już otwarty!

Od października 2020 roku nową siedzibę ma Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia. Poradnia Leczenia Uzależnień mieszcząca się dotychczas przy ulicy Jagiellońskiej zmieniła adres, placówka mieści się teraz przy ulicy Szczecińskiej 40 w Kielcach.

7 czerwca br. w Skarżysku-Kamiennej odbyło się uroczyste oficjalne otwarcie Ośrodka Pomocy Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży prowadzonego przez Stowarzyszenie „Pomocy ARKA NOEGO”. Ośrodek mieści się przy ul. Aptecznej 7.

W ośrodku działa poradnia zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży, w której będą diagnozowane i leczone choroby i zaburzenia psychiczne, w tym m.in. depresja, nerwica, ADHD, anoreksja, autyzm i zespół Aspergera, trudności szkolne i inne zaburzenia zachowania i funkcjonowania społecznego w dzieciństwie i adolescencji. Ponadto prowadzone będą terapie uzależnień od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych (hazard, Internet, komputer), terapia indywidualna i grupowa, poradnictwo i grupy wsparcia dla rodziców, szkolenia i treningi umiejętności psychospołecznych, szkolenia kadry pedagogicznej, samorządów, instytucji itp. Powstały gabinety terapeutyczne przyjazne dla osób z nich korzystających.

Świątokrzyskie OHP – szansą dla młodych osób z trudnościami

Głównym celem działalności Świątokrzyskiej Wojewódzkiej Komendy Ochotniczych Hufców Pracy w Kielcach jest stwarzanie młodym ludziom warunków do prawidłowego rozwoju społecznego i zawodowego. Do OHP przyjmowane są przede wszystkim osoby o zmniejszonych szansach życiowych, pochodzące z rodzin defaworyzowanych, dotknięte bezrobociem, wymagające socjalizacji, jak również poszukujące opieki oraz możliwości kształcenia i zdobycia kwalifikacji w zawodach, na które jest zapotrzebowanie rynku pracy.

Świątokrzyska Wojewódzka Komenda OHP w Kielcach obejmuje wsparciem przedsiębiorców z terenu całego województwa świątokrzyskiego, realizując zadanie refundacji wynagrodzeń młodocianych pracowników i składek na ubezpieczenie społeczne dla pracodawców z całego województwa. Świątokrzyska OHP w Kielcach współpracuje z instytucjami rynku pracy, organizacjami

pozarządowymi, lokalnymi grupami społecznymi, podmiotami ekonomii społecznej, placówkami oświatowymi, jednostkami budżetowymi i samorządowymi oraz innymi pomiotami w celu wsparcia młodzieży zagrożonej wypadnięciem z systemu edukacji.

Działania charytatywne dla kieleckiego Hospicjum

Serce dla hospicjum – akcja pomocy chorym

Co roku z okazji Światowego Dnia Chorego oraz Św. Walentego Caritas Diecezji Kieleckiej wraz z zaprzyjaźnionymi instytucjami prowadzą akcję pomocy dla kieleckiego Hospicjum. Zarząd Województwa Świętokrzyskiego z całego serca wspiera takie inicjatywy i zainaugurował akcję pn. „Serce dla Hospicjum” w Urzędzie Marszałkowskim.

Wolontariusze, którzy na co dzień posługują w kieleckim hospicjum, upiekli słodkie serduszka, które można było nabyć w urzędzie jako cegiełkę. Zebrane w ten sposób środki wspierają piękne dzieło, jakim jest Hospicjum Caritas im. Św. Matki Teresy z Kalkuty

w Kielcach. Zarząd Województwa Świętokrzyskiego z radością włączył się w pomoc chorym, zachęcał wszystkich do wspierania akcji, która w sposób symboliczny pokazuje, że pamiętamy o chorych, że chcemy ich wspierać i otaczać serdecznością.

Ogólnopolska Kampania „Pola Nadziei” - wsparciem dla świętokrzyskiego hospicjum

Caritas Diecezji Kieleckiej w ramach kolejnej edycji ogólnopolskiej Kampanii „Pola Nadziei” przed budynkiem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego przeprowadził kwestę, podczas której zbierano datki na rzecz Hospicjum Stacjonarnego im. Św. Matki Teresy z Kalkuty w Kielcach.

W ramach ogólnopolskiej Kampanii „Pola Nadziei” każdego roku wczesną wiosną w całej Polsce odbywają się zbiórki pieniędzy, których znakiem rozpoznawczym są żonkile – symbole odrodzenia, wręczane przez wolontariuszy wzamian za datki. Gromadzone w ten sposób środki wspierają polskie hospicja. Jak co roku w akcję włączył się Zarząd Województwa Świętokrzyskiego, kwesta cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem wśród pracowników urzędu.

„Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19”

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego otrzymał 132,5 tys. złotych na realizację projektu „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19” z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Dzięki temu dofinansowaniu zakupiony został sprzęt komputerowy i audiowizualny oraz środki ochrony osobistej dla Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej w Kazimierzy Wielkiej na rzecz zapobiegania i ograniczania rozprzestrzeniania pandemii koronawirusa.

Umowa na realizację projektu została zawarta w dniu 23 lipca 2020 r. pomiędzy Wojewodą Świętokrzyskim a Samorządem Województwa Świętokrzyskiego. Po dokonaniu zakupów przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego marszałek Andrzej Bętkowski, wicemarszałek Renata Janik i wojewoda świętokrzyski Zbigniew Koniusz przekazali sprzęt komputerowy i audiowizualny oraz środki ochrony osobistej na ręce Jacka Sambór – dyrektora Placówki.

Podopieczni Regionalnej Placówki Opiekuńczo – Terapeutycznej otrzymali: 26 laptopów, 4 stacjonarne zestawy komputerowe, 4 telewizory, rzutnik wraz z ekranem, a także znaczne ilości maseczek ochronnych, rękawiczek nitrylowych oraz 300 litrów płynu do dezynfekcji rąk.

Regionalna Placówka Opiekuńczo-Terapeutyczna w Kazimierzy Wielkiej to jedyna tego typu placówka w województwie świętokrzyskim. Realizuje trudne, lecz bardzo ważne społecznie zadanie, jakim jest: opieka, wychowanie, leczenie, rewalidacja, rehabilitacja dzieci, które ze względu na stan zdrowia nie mogą być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

„Stop wirusowi! Zapobieganie rozprzestrzeniania się COVID-19 w województwie świętokrzyskim”

Projekt dofinansowany jest ze środków pochodzących z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizowany jest przez Województwo Świętokrzyskie – Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego (Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Departament Ochrony Zdrowia, Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne) w partnerstwie z 5 podmiotami leczniczymi podległymi pod samorząd województwa:

- ▶ Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. św. Rafała w Czerwonej Górze;
- ▶ Świętokrzyskie Centrum Rehabilitacji w Czarnieckiej Górze;
- ▶ Świętokrzyskie Centrum Psychiatrii w Morawicy;
- ▶ Świętokrzyskie Centrum Ratownictwa Medycznego i Transportu Sanitarnego;
- ▶ Wojewódzki Szpital Zespolony w Kielcach.

Wartość unijnego dofinansowania przekroczyła 37 mln złotych, natomiast wartość całego projektu to ponad 40 mln złotych. Celem projektu jest zwiększenie bezpieczeństwa pracy w czasie pandemii wśród personelu medycznego, pracowników szpitali oraz placówek wojewódzkich, a także umożliwienie dostępu do informacji o profilaktyce zapobiegania zarażeniom koronawirusem dla mieszkańców regionu poprzez pomoc psychologiczną, poradnictwo specjalistów z różnych dziedzin oraz działania informacyjno-edukacyjne. Celem projektu jest również wyposażenie placówek w niezbędny sprzęt oraz środki ochrony pracowników.

Ważne ogniwo w zmaganiach z pandemią stanowi Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne w Podzamczu, które otrzymało dofinansowanie o wartości ponad 5,2 mln złotych. Mieszkańcy regionu

mogą wykonywać bezpłatne testy na obecność koronawirusa oraz przeciwciał. Testy wykonuje personel placówki, eksperci Collegium Medicum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz inny zatrudniony i przeszkolony personel (aby umożliwić pracę zmianową i w weekendy, w dniach kiedy występuje wzmożona potrzeba wykonywania diagnostyki). W ramach projektu wyposażono laboratorium na potrzeby badań w klimatyzatory, odczynniki, utrzymanie w gotowości sprzętu, serwis oraz dodatkowe zatrudnienie personelu medycznego.

Komórki medyczne doposażono w podstawowy sprzęt pomiarowy: termometry bezdotykowe, pulsoksymetry, ciśnieniomierze, stetoskopy. Ponadto gabinety lekarskie zostały wyposażone w telefony stacjonarne bezprzewodowe w celu ułatwienia kontaktu rodzin pacjentów z lekarzami.

Do pozostałych partnerów projektu tj. **Świętokrzyskiego Centrum Rehabilitacji w Czarnieckiej Górze** oraz **Świętokrzyskiego Centrum Psychiatrii w Morawicy** trafiło łącznie prawie 2 mln złotych z przeznaczeniem na zakup środków ochrony osobistej i drobny sprzęt medyczny.

Prawie 12 mln złotych dofinansowania trafiło do **Świętokrzyskiego Centrum Ratownictwa Medycznego i Transportu Sanitarnego**. W ramach projektu pracownicy pogotowia otrzymali środki ochrony osobistej tj. kombinezony, maski, rękawiczki, płyny do dezynfekcji, sfinansowano dyżury tzw. wymazobusu oraz zakupiono sprzęt niezbędny do pobierania wymazów i przewożenia próbek.

Wojewódzki Szpital Zespolony w Kielcach otrzymał ponad 7 mln zł, dzięki którym zabezpieczono pracowników placówki w sprzęt jednorazowy do obsługi pacjenta, a także zapewniono wsparcie psychologiczne dla personelu. Ponadto środki te pozwalają na pokrycie bieżących kosztów utylizacji odpadów medycznych.

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. św. Rafała w Czerwonej Górze uzyskał dofinansowanie w kwocie powyżej 5 mln zł, dzięki któremu utworzono w placówce nową pracownię badań molekularnych, przystosowano Izbę Przyjęć, sale chorych i izolatki do nowych wymagań sanitarnych poprzez np. montaż osłon, kurtyn, domofonów i stworzenie wydzielonych stref epidemiologicznych.

Dynamiczny rozwój sytuacji epidemicznej spowodował znaczący wzrost zużycia środków stosowanych do walki z koronawirusem, w związku z tym na bieżąco realizowane są zakupy środków do ochrony osobistej dla pracowników placówki. Otrzymane wsparcie zwiększa bezpieczeństwo osób świadczących usługi medyczne w naszym regionie.

Niezwykle ważnym elementem w walce z wirusem było wprowadzenie do zadania realizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej kolejnego działania profilaktycznego – pulsoksymetry dla OSP i mieszkańców województwa świętokrzyskiego. Działanie zwiększy dostępność do tych urządzeń i zapewni ochronę mieszkańcom województwa świętokrzyskiego.

Projekt „Stop wirusowi!” rozpoczął się w marcu ubiegłego roku i początkowo miał zakończyć się w grudniu 2020 r., jednak Zarząd Województwa Świętokrzyskiego dołożył wszelkich starań, aby pozyskać dodatkowe środki, które pozwoliły na jego przedłużenie do czerwca, a następnie do końca grudnia 2021 r.

„Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizuje zadania samorządu w zakresie koordynacji działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w ramach projektu „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”.

Celem projektu jest rozwój sektora ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim w zakresie kreowania nowych miejsc pracy poprzez upowszechnianie, promocję i budowanie współpracy międzysektorowej do końca 2022 r.

Cel ten realizowany jest przez 3 zadania:

- ▶ zapewnienie spójności działań w sferze ekonomii społecznej;
- ▶ budowanie marki ekonomii społecznej w regionie;
- ▶ podnoszenie kompetencji w obszarze ekonomii społecznej.

Rok 2020 i pierwsze półrocze 2021 roku zdominowany był przez pandemię koronawirusa i duże ograniczenia w funkcjonowaniu wielu sfer życia społeczno-gospodarczego. Okoliczności te miały wpływ na realizację działań projektowych.

Pomimo obostrzeń wiele działań udało się zrealizować online. Zorganizowano dwa posiedzenia Świętokrzyskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Wzięli w nich udział przedstawiciele organizacji pozarządowych i jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej. Odkryło się przeszło 10 spotkań „Grupy Tematycznej do spraw współpracy

ROPS i Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej”. Spotkania poświęcone były sytuacji świętokrzyskich podmiotów ekonomii społecznej i mechanizmowi zakupów interwencyjnych. W 2020 roku powołano „Grupę Tematyczną do spraw diagnozy sektora ekonomii społecznej”, której zadaniem jest aktywne wsparcie procesu diagnozy – poprzez określenie potencjału, potrzeb i problemów ekonomii społecznej w regionie. W tym samym roku rozpoczęto prace związane z opracowaniem Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na kolejne lata.

W ramach projektu Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej nieprzerwanie prowadzi doradztwo dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ekonomii społecznej. Przeprowadzono proces certyfikacji podmiotów ekonomii społecznej znakiem jakości

„Zakup Prospołeczny”, w wyniku którego certyfikat przyznano dla 6 podmiotów. W przestrzeni wirtualnej zorganizowano „Świąteczny Kiermasz Ekonomii Społecznej”, w którym swoją ofertę mogły zaprezentować świętokrzyskie podmioty. Zorganizowano konkurs „Lider Ekonomii Społecznej”, w którym wpłynęło 30 aplikacji w 3 kategoriach: Podmiot Ekonomii Społecznej, Samorząd Prospołeczny i Biznes Prospołeczny. Następnie zorganizowano konkurs na temat ekonomii społecznej, skierowany do dziennikarzy. Konkurs ten odbył się pod hasłem: „Ekonomia społeczna w czasach pandemii”. Rozpoczęto również pilotaż działania: „Lekcje na temat ekonomii społecznej w szkołach ponadpodstawowych”.

Na początku 2021 roku ogłoszono otwarty konkurs ofert na wspieranie realizacji zadania publicznego z zakresu ekonomii społecznej. Celem konkursu był wzrost widoczności podmiotów ekonomii społecznej na rynku, zwiększenie świadomości społecznej oraz wykreowanie pozytywnego wizerunku marki ekonomii społecznej i solidarnej w regionie. Konkurs cieszył się dużym zainteresowaniem. Dofinansowano 10 podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały największą liczbę punktów.

„Świątokrzyska Ekonomia Społeczna” to projekt pozakonkursowy, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020.

W ramach projektu pn. „Świątokrzyska Ekonomia Społeczna” na walkę z COVID-19 przeznaczono kwotę 185 tys. złotych. W trudnej sytuacji, jaka panowała w kraju, zrezygnowano m.in. z: wizyt studyjnych, warsztatów, spotkań, gali. Wygospodarowane środki przeznaczone na wsparcie świętokrzyskich podmiotów ekonomii społecznej, znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji finansowej, zapewnienie im stabilnego funkcjonowania podczas epidemii oraz jednocześnie zapobieganie likwidacji miejsc pracy w tym sektorze. W ramach tego działania podmiotom zlecono usługę szycia maseczek ochronnych wielokrotnego użytku. Maseczki zostały przekazane instytucjom, działającym w obszarze pomocy społecznej, na rzecz mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz innym służbom publicznym, uczestniczącym w działaniach na rzecz przeciwdziałania skutkom wystąpienia COVID-19. Były to m.in.: garnizon Świętokrzyskiej Policji, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej, Ochotnicze Straże Pożarne, organizacje pozarządowe, szkoły podstawowe, domy pomocy społecznej, hospicja itp.

„Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym”

Międzyregionalny projekt „Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym” realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej i Caritas Diecezji Kieleckiej w partnerstwie z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Lublinie – liderem projektu i innymi podmiotami od marca 2018 roku w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Celem projektu jest wypracowanie, wdrożenie i upowszechnienie standardu w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym.

Wypracowany standard został wdrożony i jest testowany na terenie 5 gmin zróżnicowanych pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej, w tym jednej znajdującej się na terenie województwa świętokrzyskiego.

W ramach działań projektowych na terenie gminy Masłów partner projektu Caritas Diecezji Kieleckiej uruchomił 3 mieszkania wspomagane dostosowane dla 5 osób, które przeszły kryzys psychiczny, ale nie wymagają już całodobowej opieki lekarskiej.

Mieszkańcy mieszkania wspomaganego zostali objęci wsparciem psychologa, terapeuty środowiskowego, pracownika socjalnego, opiekunów mieszkań oraz prawnika. Brali udział w treningach m.in. kulinarnym, spędzania czasu wolnego, dbania o wygląd i higienę osobistą, umiejętności praktycznych, budżetowych oraz społecznych. Dla mieszkańców mieszkań odbyły się również spotkania indywidualne i grupowe z zakresu doradztwa zawodowego oraz spotkania integracyjno-aktywizujące.

Dzięki realizacji projektu zwiększą się szanse na lepsze funkcjonowanie osób chorujących psychicznie w środowisku lokalnym, co zapobiegnie ponownemu umieszczeniu osoby chorującej psychicznie w szpitalu psychiatrycznym lub skierowaniu do placówki opieki całodobowej.

W ramach projektu „Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym” wprowadzone zostały dodatkowe działania zmierzające do ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa COVID-19 na łączną kwotę 356 200 złotych.

W ramach środków finansowych zakupiono sprzęt i środki ochrony osobistej dla Świętokrzyskiego Centrum Psychiatrii w Morawicy oraz Caritas Diecezji Kieleckiej.

„Liderzy Kooperacji”

Kontynuowana jest realizacja partnerskiego projektu pn. „Liderzy Kooperacji”, w którym uczestniczy Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach w partnerstwie z samorządami województw makroregionu wschodniego, reprezentowanymi przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej w: Rzeszowie, Białymstoku i Lublinie oraz Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej w Warszawie. Projekt realizowany jest od kwietnia 2018 roku w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

W 2020 roku opracowany został schemat współpracy międzyinstytucjonalnej – „Model Kooperacji” – model współpracy dla gmin wiejskich, testowano w 6 gminach z 4 powiatów województwa świętokrzyskiego, tj.:

- ▶ powiat jędrzejowski: gmina Oksa, gmina Wodzisław;
- ▶ powiat kielecki: gmina Bieliny, gmina Łopuszno;
- ▶ powiat sandomierski: gmina Łoniów;
- ▶ powiat staszowski: gmina Bogoria.

Kluczowymi pracownikami w pilotażowym wdrażaniu modelu współpracy byli animatorzy gminni i powiatowi wybrani w 6 gminach, które przystąpiły do projektu. Usługę realizowali oni poprzez pracę indywidualną i na rzecz pracowników instytucji gminnych i powiatowych województwa świętokrzyskiego oraz z osobami i rodzinami uczestniczącymi w testowaniu.

W ramach projektu uruchomiona została także e-platforma. Dostępne są na niej specjalistyczne i ukierunkowane treści dotyczące opracowanego „Modelu Kooperacji”. Stworzona została bezpieczna dostępna przestrzeń do prowadzenia dokumentacji „Partnerskich Zespołów Kooperacji” oraz osób i rodzin, do dyskusji i udostępniania wszelkich informacji i materiałów.

W ramach realizacji projektu „Liderzy Kooperacji” w związku z pandemią zostały wprowadzone dodatkowe działania w walce z koronawirusem. Pomoc skierowana została do 46 gmin z 4 powiatów oraz do Miasta Kielce, za których pośrednictwem pomoc rzeczowa trafiła do ośrodków pomocy społecznej, a w rezultacie do ich pracowników oraz mieszkańców. W ramach dodatkowych środków wynoszących ponad 2,7 mln złotych zakupiono m.in.: maski oraz półmaski, rękawice nitrylowe, kombinezony ochronne, płyny do dezynfekcji rąk i powierzchni, generatory ozonu, stacje do dezynfekcji, termometry bezdotykowe oraz przyłbice ochronne. Środki ochrony osobistej trafiły również do 9 zakładów opiekuńczo-leczniczych w regionie.

**WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE**

WYDAWCA:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego
al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce
tel. 41 342 12 42
fax 41 344 30 94
www.swietokrzyskie.pro

Nakład: 1000 egz.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY